

Prantsusmaa

Põhiõigused - Prantsusmaa

Kohtud

Inimõigustega tegelevad riiklikud asutused

Institutsionaalne ombudsman – inimõiguste kaitsja

Spetsiaalsed inimõigustega tegelevad asutused

Muud spetsiaalsed asutused

Kohtud

Üksikisikute põhiõigusi ja -vabadusi tagavad esmajoones halduskohtud ja kohtud, kuhu neil on võimalik oma asjadega pöörduda.

Põhiseadusnõukogu (*Conseil constitutionnel*), mis teeb otsuseid seaduste põhiseaduslikkuse kohta, vastutab lisaks kahte liiki läbivaatamiste eest:

- kehtestamata seaduste läbivaatamine: institutsionaalsed seadused ja parlamentaarsete assambleede töökorrad tuleb esitada põhiseadusnõukogule enne esimeste kehtestamist ja viimaste kehtima hakkamist. Põhiseadusnõukogule võib esitada ka rahvusvahelise lepingu enne selle ratifitseerimist või heakskiitmist. Tavaseadused võib esitada põhiseadusnõukogule enne nende kehtestamist;
- kehtestatud seaduste läbivaatamine: põhiseaduse 23. juuli 2008. aasta läbivaatamise käigus lisati põhiseadusesse artikkel 611, millega võeti kasutusele eelotsus esmatähtsas põhiseaduslikkuse küsimuses (*question prioritaire de constitutionnalité*). Läbivaadatud põhiseadus võimaldab kodanikel kohtumenetluse käigus vaidlustada kehtestatud seaduse põhiseadusele vastavuse, kui seadus põhiseadusega tagatud õigusi ja vabadusi väidetavalt rikub. Kohus edastab esmatähtsa põhiseaduslikkust käsitleva küsimuse kassatsioonikohtule (*Cour de cassation*) või riiginõukogule (*Conseil d'État*). Riiginõukogu või kassatsioonikohus võivad edastada küsimuse põhiseadusnõukogule, kes peab tegema selle kohta otsuse kolme kuu jooksul. Selle tulemusena vastutab põhiseadusnõukogu alates 1. märtsist 2010 riiginõukogu või kassatsioonikohtu taotluse alusel selle kontrollimise eest, kas juba kehtestatud õigusnorm rikub põhiseadusega tagatud õigusi ja vabadusi. Põhiseadusnõukogu võib vajaduse korral kõnealuse normi kehtetuks tunnistada.

Lisateave esmatähtsat põhiseaduslikkuse küsimust käsitleva eelotsuse kohta:

- <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F21088>
- <http://www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/qpc/>

Teave kohtute ülesehituse ja kohtualluvuse kohta on esitatud riiginõukogu, kassatsioonikohtu ja põhiseadusnõukogu veebisaitidel:

- <http://www.conseil-etat.fr/>
- <https://www.courdecassation.fr/>
- <http://www.conseil-constitutionnel.fr/>

Inimõigustega tegelevad riiklikud asutused

Inimõigustega tegelev riiklik nõuandekomisjon

Inimõigustega tegelev riiklik nõuandekomisjon (*Commission nationale consultative des droits de l'homme – CNCDH*) on Prantsusmaa inimõigustega tegelev riiklik asutus, mis loodi 1947. aastal. See on riiklik struktuur, mis tegutseb iseseisva haldusasutusena ja täidab oma ülesandeid täielikult sõltumatult (vastavalt 5. märtsi 2007. aasta seadusele nr 2007292). Inimõigustega tegelev riiklik nõuandekomisjon koosneb kodanikuühiskonna organisatsioonide 64 juhtivast isikust ja esindajast.

Ülesanded

Nõuandekomisjon ergutab dialoogi valitsuse, parlamendi, institutsioonide ja kodanikuühiskonna vahel inimõiguste, humanitaarõiguse ja -tegevuse ning rassismivastase võitluse valdkonnas.

- Nõuandekomisjon aitab seega koostada aruandeid, mida Prantsusmaa peab esitama rahvusvahelistele organisatsioonidele vastavalt oma lepingulistele kohustustele inimõiguste valdkonnas.
- Nõuandekomisjon aitab kaasa inimõiguste alase hariduse andmisele.
- Nõuandekomisjoni ülesanne on iga-aastase avaliku aruande koostamine rassismivastase võitluse kohta, millele on viidatud 13. juuli 1990. aasta seaduse artiklis 2.
- Nõuandekomisjon võib omal algatusel juhtida avaliku sektori asutuste tähelepanu meetmetele, mis tema arvates tõenäoliselt ergutavad inimõiguste kaitsmist ja edendamist. Nõuandekomisjon võib tõstatada erakorralise humanitaarolukorraga seotud küsimusi ja vahetada teavet võimaliku reageerimise kohta sellistele olukordadele.
- Nõuandekomisjon avaldab arvamusi ja aruandeid, mida ta vastu võtab.

Inimõigustega tegeleva riikliku nõuandekomisjoni töö on jagatud viie allkomisjoni vahel: sotsiaalküsimused, eetilised küsimused, rassism, antisemitism, ksenofoobia, diskrimineerimine ja haavatavad rühmad, institutsioonid, kohtud, politsei, rändeküsimused, Euroopa ja rahvusvahelised küsimused, rahvusvaheline humanitaarõigus ja humanitaartegevus.

Adress:

Commission nationale consultative des droits de l'homme
35 Rue Saint-Dominique, 75007
Paris

Lisateave: <http://www.cncdh.fr/>

Institutsionaalne ombudsman – inimõiguste kaitsja

Õiguste kaitsja (*Défenseur des droits*) on sõltumatu institutsioon, mis on alates 23. juulist 2008 põhiseadusega ette nähtud ja mis loodi institutsionaalse seadusega nr 201133 ja 29. märtsi 2011. aasta tavaseadusega nr 2011334.

Ülesanded

Õiguste kaitsja ülesanded on järgmised:

- üksikisiku õiguste ja vabaduste kaitsmine suhetes ametiasutustega;
- laste parimate huvide ja õiguste kaitsmine ja esindamine;
- seadusega keelatud diskrimineerimise vastu võitlemine ja võrdõiguslikkuse edendamine;
- julgeoleku valdkonnas tegutsevate isikute puhul eetikanõuete järgimise tagamine.

Õiguste kaitsja loodi nelja varasema institutsiooni ühinemise teel, kelleks olid riiklik ombudsman (*Médiateur de la République*), lastekaitsja (*Défenseur des enfants*), diskrimineerimise vastu võitlemise ja võrdõiguslikkuse edendamise ülemamet (*Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité – HALDE*) ja julgeolekueetika riiklik komisjon (*Commission Nationale de Déontologie de la Sécurité – CNDS*).

Volitused

Õiguste kaitsjal on volitus võtta vastu kaebusi füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt, sealhulgas alaealistelt, kes nõuavad oma õiguste kaitsmist. Tal on samuti õigus uurida omal algatusel ja mis tahes asjaoludel juhtumit, mis jääb tema volituste piiresse.

Nende ülesannete täitmiseks on õiguste kaitsjal ühelt poolt õigus teha üksikisikute kaebuste puhul uurimisi ja küsitlusi, mis võimaldab tal saada asjakohaseid dokumente, küsitleda üksikisikuid ja isegi teha kohapealseid kontrollid. Teiselt poolt võib õiguste kaitsja teha ka ettepanekuid seaduste või määruste muutmiseks ja esitada soovitusi nii avalik-õiguslikele kui ka eraõiguslikele asutustele.

Õiguste kaitsja võib esitada ka soovitusi küsimuste või rikkumiste lahendamiseks, millega seoses on tema poole pöördutud. Asjaomased isikud või asutused on kohustatud teavitama õiguste kaitsjat nende soovitude põhjal võetud meetmetest. Kui seda ei tehta või kui õiguste kaitsja arvates ei ole nende soovitude alusel tegutsed, võib ta anda asjaomasele isikule või asutusele korralduse võtta vajalikud meetmed konkreetse tähtaja jooksul. Kui korralduste järgselt meetmeid ei võeta, võib õiguste kaitsja esitada asjaomasele isikule või asutusele eriaruande. Aruanne avalikustatakse.

Õiguste kaitsjal on ka võimalik abistada lepitamisel või teha kompromissettepanek, samuti aidata ohvreid avalduste koostamisel ja selgitada välja menetlused, mis on asjakohased nende konkreetse juhtumi puhul.

Õiguste kaitsja võib edastada asjad, millele on tema tähelepanu juhitud ja mis tõenäoliselt õigustaksid karistuse määramist, distsiplinaarmenetluse algatamise õigusega asutustele. Ta võib kaebuse esitaja toetuseks osa võtta ka kohtumenetlustest, esitades kirjalikke või suulisi tähelepanekuid.

Korraldus

Õiguste kaitsja Pariisi büroodes töötab peaaegu 250 inimest. Mandri-Prantsusmaal ja ülemeredepartemangudes töötavad kodanikega ligikaudu 400 vabatahtlikku esindajat, kes aitavad kodanikel kaitsta nende õigusi, võtavad vastu nende kaebusi ja vastavad nende taotlustele. Nad tegutsevad erinevates kohalikes ligipääsetavates struktuurides, nt prefektuurides, alamprefektuurides, õigusnõustamise keskustes, õigusabipunktides ja kohalike omavalitsuste ruumides. Nimetatud esindajad korraldavad ka nõustamisi kinnipidamisasutustes ja teevad departemangudes koostööd puudega inimeste keskustega.

Õiguste kaitsja juhatab kogusid, mis aitavad tal täita ülesandeid laste õiguste kaitsmise ja edendamise, diskrimineerimise vastu võitlemise ja võrdõiguslikkuse edendamise ning julgeolekueetika valdkonnas.

Õiguste kaitsja ettepanekul määrab peaminister kohale tema asetäitjad, sealhulgas

- lastekaitsja, kes on laste õiguste kaitsmise ja edendamise eest vastutava kogu aseesimees;
- asetäitja, kes on julgeolekueetika eest vastutava kogu aseesimees;
- asetäitja, kes on diskrimineerimise vastu võitlemise ja võrdõiguslikkus edendamise eest vastutava kogu aseesimees.

Asjade esitamine õiguste kaitsjale

Iga füüsiline isik (üksikisik) või juriidiline isik (ettevõtte, ühendus jne) võib esitada asja otse ja vahetult õiguste kaitsjale, kui ta

- on seisukohal, et teda diskrimineeritakse;
- talle on teada, et riikliku õiguskaitseasutuse (politsei, eripolitsei, toll jne) või eraõigusliku õiguskaitseasutuse esindaja (turvatöötaja jne) ei ole täitnud käitumisreegleid;
- tal on raskusi suhetes avaliku teenistusega (peretoetuste fond (*Caisse d'Allocations Familiales*), tööhõivekeskus (*Pôle Emploi*), pensionid jne);
- on seisukohal, et lapse õigusi ei austata.

Asja võib õiguste kaitsjale esitada laps või alla 18aastane alaealine, lapse perekonnaliikmed või tema seaduslikud esindajad, meditsiini- või sotsiaalteenistused, laste õiguste kaitseks loodud ühendus, Prantsusmaa parlamendi liige ja Euroopa Parlamendi Prantsusmaalt valitud liige ning välisriigi asutus, millel on õiguste kaitsjaga samad ülesanded. Viimati nimetatut võib tegutseda Prantsuse laste ja Prantsusmaal elavate välismaalastest laste ning välisriikides elavate Prantsuse laste nimel, paljudes valdkondades seoses laste õiguste kaitse ja eelkõige lastekaitsega, tervise ja puuete, kriminaalõiguse, adopteerimise, hariduse kättesaadavusega kõigile ja ka välismaalastest alaealistele.

Kodanikud võivad esitada oma kaebused otse õiguste kaitsjale,

- kasutades [elektronilist avalduse vormi](#)
- tasuta posti teel.

Adress:

Défenseur des droits
Libre response 71120
75342 Paris Cedex 07

Lisateave: <https://www.defenseurdesdroits.fr/en>

Spetsiaalsed inimõigustega tegelevad asutused

Õiguste ja vabaduste valdkonnas tegutsevad veel muud spetsiaalsed asutused.

Andmekaitse järelevalveasutus:

riiklik andmekaitseasutus (*Commission nationale de l'informatique et des libertés – CNIL*)

Riiklik andmekaitseasutus on Prantsusmaa järelevalveasutus isikuandmete kaitsmiseks. Ta täidab oma ülesandeid vastavalt 6. jaanuari 1978. aasta muudetud seadusele nr 7817.

Ülesanded

Riiklik andmekaitseasutus on sõltumatu haldusasutus. Ta täidab eelkõige järgmisi ülesandeid.

- Teavitab kõiki andmesubjekte ja kõiki andmetöötajaid nende õigustest ja kohustustest.
- Tagab isikuandmete töötlemise kooskõlas 6. jaanuari 1978. aasta muudetud seadusega. Sõltuvalt andmetest annab seejärel loa töötlemiseks, esitab oma arvamuse ja võtab vastu andmetöötlusdeklaratsioone.
- Võtab vastu isikuandmete töötlemisega seotud nõudeid, petitsioone ja kaebusi ning teavitab nende esitajaid sellega seoses võetud meetmetest.
- Vastab avalik-õiguslike asutuste ja vajaduse korral kohtute arvamustaotlustele ning nõustab üksikisikuid ja asutusi, kes tegelevad või kavatsesid hakata tegelema isikuandmete automaatse töötlemisega.
- Teavitab prokuröri viivitamata kooskõlas [kriminaalmenetluse seadustiku](#) (*Code de procédure pénale*) artikliga 40 talle teatavaks saanud rikkumistest ja võib esitada kriminaalmenetluse käigus kommentaare.
- Riiklik andmekaitseasutus võib eriootsusega nõuda ühelt või mitmelt oma liikmelt või oma peasekretärit töötlemisega seotud kontrollide tegemist või anda korralduse oma teenistuste ametnikele teha selline kontroll ja saada vajaduse korral koopiaid oma ülesannete jaoks olulistest dokumentidest või andmekandjatest.
- Riikliku andmekaitseasutusega tuleb konsulteerida seoses seaduse või määruse eelnõuga või seaduse või määruse eelnõu sättega, mis on seotud isikuandmete kaitsega või selliste andmete töötlemisega.

Riiklik andmekaitseasutus esitab igal aastal avaliku aruande oma ülesannete täitmise kohta vabariigi presidendile ja peaministrile.

Asjade esitamine riiklikule andmekaitseasutusele

Riikliku andmekaitseasutuse poole võib pöörduda igaüks, kellel on raskusi oma õiguste teostamisel. Andmetega seotud õiguste ja vabaduste tagamiseks peavad kodanikud esimese asjana pöörduma otse asutuste poole, kes nende andmeid hoiavad.

Probleemide korral, kui vastus ei rahulda või seda ei saada, võib kaebuse esitada riiklikule andmekaitseasutusele elektrooniliselt eri teemade kohta: internet, kaubandus, töö, telefon, pangandus ja laenu.

Seonduv link: <https://www.cnil.fr/fr/plaintes>

Address:

Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés
3 Place de Fontenoy - TSA 80715
75334 PARIS CEDEX 07

Lisateave: <https://www.cnil.fr/>

Kinnipidamisasutuste peakontrolör

Pärast ÜRO Peaassamblee 18. detsembril 2002. aastal vastu võetud piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväarikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni [fakultatiivse protokoll](#)i ratifitseerimist lõi Prantsuse seadusandja [30. oktoobri 2007. aasta seadusega nr 20071545](#) kinnipidamisasutuste peakontrolöri (*Contrôleur général des lieux de privation de liberté*) ametikoha. See on sõltumatu haldusasutus.

Ülesanded

Peakontrolör tagab, et vabadusest ilmajäetud isikuid koheldakse humaanselt ja inimväarikust austades, ning et saavutatakse õiglase tasakaalu vabadusest ilmajäetud isikute põhiõiguste austamise ning avaliku korra ja julgeoleku kaalutluste vahel.

Peakontrolör vastutab nende põhiõiguste rikkumise ärahoidmise eest.

Peakontrolör uurib osana oma ülesannetest mitte üksnes vahistamise, kinnipidamise või haiglasse paigutamise tingimusi, vaid ka personali ja teiste kaasatud isikute töötingimusi, kuivõrd need mõjutavad vältimatult asutuse toimimist ning suhete olemust vabadusest ilmajäetud isikutega. Peakontrolöriil on õigus külastatavaid asutusi vabalt valida ja külastused võivad olla kavandatud (sellisel juhul teavitatakse asutuse juhti külastusest paar päeva varem) või toimuda ette teatamata.

Volitused

Peakontrolör võib külastada igal ajal ja igal pool Prantsusmaa territooriumil mis tahes kohta, kus isikutelt on võetud vabadus: kinnipidamis- ja tervishoiuasutusi, tervishoiu- ja justiitsministeeriumi ühises haldusalas olevaid asutusi, politsei ja eripolitsei kinnipidamisasutusi, tolli hoidlaid, haldusasutuste kinnipidamiskeskusi, välisriikide kodanike jaoks ettenähtud keskusi, sadamate ja lennujaamade kinnipidamisalasid jne. Peakontrolör vastutab järelevalve teostamise eest välisriikide kodanike väljasaatmismenetluste praktilise rakendamise üle kuni nende üleandmiseni sihtriigi asutustele.

Asjaomased asutused võivad esitada külastuse suhtes vastuväite ainult tõsistel ja veenvatel põhjustel, mis on seotud riigikaitse, avaliku julgeoleku, looduskatastroofide või tõsiste häiretega külastatavas kohas.

Peakontrolör saadab asjaomas(t)ele ministri(te)le külastuse kohta aruande ja soovitusel, mille võib avalikustada. Ta esitab vabariigi presidendile ja parlamendile ka iga-aastase tegevusaruande, mis avalikustatakse.

Asjade esitamine kinnipidamisasutuste peakontrolörile

Kodanikud võivad esitada kinnipidamisasutuste peakontrolörile läbivaatamiseks asju, et anda teada olukordadest, mis nende arvates rikuvad nende põhiõigusi või vabadusest ilmajäetud isiku (või kellelt on vabadus võetud hiljuti) põhiõigusi ja mis on seotud vahistamise, kinnipidamise või haiglasse paigutamise tingimuste või teenuse korraldamise või osutamisega. Asju võib esitada kinnipidamisasutuste peakontrolörile läbivaatamiseks ainult posti teel järgmist aadressi kasutades:

Madame la Contrôleur générale des lieux de privation de liberté
BP 10301
75921 Paris cedex 19

Isikud, kellelt on võetud vabadus, nende sugulased, asutuses töötavad isikud ja personal võivad taotleda asutuste külastamise ajal ka otsest kokkusaamist peakontrolöri või tema meeskonna inspektoriga.

Adress:

Le Contrôleur général des lieux de privation de liberté
16/18 quai de la Loire
BP 10301
75921 Paris Cedex 19

Lisateave: <http://www.cgpl.fr/>

Muud spetsiaalsed asutused

- **Õiguskaitse kättesaadavus: õigusabipunktid, õigusnõustamise keskused ja õigussüsteemi kohapealsed üksused**

Selleks et lihtsustada üksikisikute juurdepääsu teabele nende õiguste, kohtumenetluste ja kohtusüsteemi kohta ja aidata neid õiguste teostamiseks vajalike sammude astumisel, on Prantsusmaa loonud õigusabipunktid (*points d'accès au droit*), õigusnõustamise keskused (*maisons de justice et du droit*) ja õigussüsteemi kohapealsed üksused (*antennes de justice*), mis on kohalikud, kättesaadavad õigusteenuste keskused ja saavad teavitada kodanikke nende õigustest ja pakkuda eelkõige vaidluste lahendamiseks teatavaid rahumeelseid meetodeid.

Õigusabipunktide, õigusnõustamise keskuste ja õigussüsteemi kohapealsete üksuste kataloog:

<http://www.annuaires.justice.gouv.fr/annuaires-12162>

Lisateave:

<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/justice/fonctionnement/modes-alternatifs/que-sont-maisons-justice-du-droit.html>

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 09/03/2018